

===== Gyarmati György =====

/// **Búcsú Gálszécsy Andrától**

Ralf Dahrendorf aforizmája szerint „*egy politikai rendszert hat hónap alatt le lehet váltani, egy gazdasági rendszert hat év alatt át lehet alakítani, a társadalmihoz hatvan év kell*”. Ezt figyelembe véve 2003-ban épp egy társadalmi rendszerátigazítás szerűtján tébláboltunk, amikor megismertem Gálszécsy Andrát. Éppen 70. életévébe lépett. Végigélte az előző évszázad kétharmadát – Dahrendorf léptékével egy társadalmi rendszerváltásnyi időszakot. Ehhez képest mi itt a Duna mentén nagyon szorgalmasak voltunk. A világgazdasági válság óta belefért egy fél tucat politikai váltó-átállítás, de sosem adatott meg, hogy akár az egyik, akár a másik „társadalmilag is” kifuthassa magát. Így állt elő az állandósuló ideiglenességhez passzoló zilált, fércelt, mozaikos sokféleség, – manapság úgy illik mondani, hogy *patchwork*. Merthogy aki az egyik politikai fordulat kedvezményezettje lett, a következő rendszerciklusban páriává érdeemesült. Szociológusok nyelvén, a származás szerinti egyéni kirekesztés-potenciál intézményesült halmozott intergenerációs hátrányos megkülönböztetésé.

Miért ez a sok „mellébeszélés”? Mert megismerkedésünk után hamarosan ez töltötte ki az eleinte hivatalosnak induló találkozásainkat. A rendszerváltás első parlamenti ciklusa után formálisan exminiszter volt, s ugyancsak túl volt már a Magyar Nemzeti Bank hét évig tartó biztonsági főigazgató-helyettesi „utóhasznosításán” is. Aktív nyugdíjasként viszont egymást érték – és átfedték – a különböző társadalmi megbízatásai. Ezek egyike volt, hogy Medgyessy Péter akkori miniszterelnök felkérésére vállalta a rendszerváltás előtti titkosszolgálatok iratainak levéltárba adását figyelemmel kíséző felügyelőbizottság vezetését. Mi, a törvénnyel frissen gründolt Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában egyszerre örültünk, s főtt közben a fejünk. Nem volt ugyanis elegendő helyünk, terünk az újonnan beérkező „iratfolyóméterek” olyan elhelyezésére, hogy azt azonnal elkezdhessük rendszerezni és feldolgozni is – merthogy nagy volt irántuk mind az ún. állampolgári, mind pedig a kutatói érdeklődés. Jó másfél éven át egyfolytában „csatazaj” közepette találkoztunk, mivel a Levéltár udvaráról – amelyet feltörettünk, hogy oda építhessünk be egy nagyobb befogadóképességű pinceirattárat –, igencsak behallatszott a rohammunka robaja.

A három bizottsági tag rendszeres közvetlen kísézője-felügyelője volt az aktuálisan érkező irategyüttesnek. A Levéltárnak lista szerint éppen átadott dózist „szűrő

próbaszerűen” tesztelték: taláalomra bökkve rá egy-egy listatételre, hogy az valóban ott van-e az aznap érkezettek között. Az átvételi procedúrát követően rendre dolgozószobámban – ritkábban a közeli „kockás-abroszos” kisvendéglőben – folytatódott a vizit. S persze mindig a legutóbb – átadás előtt – látott iratcsoport delikát, „koridéz” esetei kerültek terítékre, a menü mellé. Az asztal melletti disputa szinte menetrendszerűen fordult át az adott időszakban különböző helyeken megélt saját történeteire. Előkerült ezek között többszörösen stigmatizált ifjúkora, merthogy ő – a korabeli ítések szerint – „horthysta városi rendőrkapitány csemetéje volt”, annak következményeivel együtt: érettségizés helyett a Hortobágyra kitelepített „reakciós osztályidegenek” regimentjét erősítette, hogy azután katonaköteles éveit „építő zászlóaljas munkaszolgálaton” folytathassa. Más alkalommal – ez már a Kádár-korszak – a diszkrimináltak közül való kikerülés egyéni amnesztia-útja került szóba. Kezdte annak rendje-módja szerint útreparáló segédmunkásként, majd segédraktárosként, de közben reaktiválta ifjúkori kézilabdázó tehetségét. A helyi (pécsi) sportegyesület megbecsült tagja lett, s ezzel már utazhatott is. Német nyelvterületen különösen számítottak rá, mert – ahogy mesélte – „polgárgyerekként von Haus aus bírtam a nyelvet”, azaz csapattolmácsként is hasznosítani tudták. Mi több, még egyetemi felvételijéhez is innét – az immár szocialista helyi rendőrkapitánytól – kapott támogató ajánlást. Persze ez is csak levelező tagozatra jelenthetett belépőt, de legalább már ennyire redukálódott a „horthysta” családi ballaszt.

Nem sorolom tovább. A történetek előadásmódja miatt jött idővel önkéntelenül a kérdés: „András, te az emlékirataidból idézel részleteket?” Mire a válasz: „Szó sincs róla, eszembe se jutott memoárkodni.” Ekkor merült fel, hogy nem kellene veszni hagyni ezeket a múltadalékokat. De a kérdezős múltfaggatás is egy szakma – már, ha komolyan vesszük –, s ezért kértem fel Várkonyi Benedeket, hogy próbálja meg becserkészni e célból a kiszemeltet. Nem nyújtom tovább: kötélnék állt. Hozadékát – és pályája további stációit – bárki fellapozhatja (Gálszécsy András: *A birkahodálytól a parlamentig. Életútinterjú.* ÁBTL–Kronosz, Budapest–Pécs, 2018).

Később felügyelőbizottsági tisztének lejárta után is rendszeresen visszajárt a havonkénti *Kávéház* rendezvényeire, ahol a Levéltár holdudvarából alakult érdeklődőkön túl rendre láthattunk a széksorokban obsitos titkosszolgákat vagy éppen anno nekik bedolgozókat is. Andrással a kapcsolatomban hivatali megbízatásaink után is megmaradt. Nálam is gondosabban figyelte a Recski Nemzeti Emlékpark formálódását, vele egyívású barátaival segítette az ottani kiállítás rendben tartását, merthogy az egy másik változata volt Rákosi csengőfrászos terroruralmának. Most már viszont nélküle kell folytassam a sokáig közös recski kiruccanásokat.

Nehéz ilyenkor a klaviatúrát kopogtatni, ám így egy időre újra vele tölthettem az időt. Köszönöm, András.

Vác, 2021. október

Kulcsszavak

=====

Történeti Levéltár